

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 11. novembra 1868. ~

Gospodarske stvari.

Poduk,

kako najboljo živo mejo zasaditi. *)

Živa meja (plot) ni pri gospodarstvu taka kaj-bodi reč, da ne bi posebne skrbi vredna bila.

Umni gospodarji povsod radi opuščajo lesene ograje, po katerih se veliko lepega lesa potrat. In zakaj bi se tudi pri nas vsi posestniki večih in malih kmetij ne poprijeli živih mej, ki nam varujejo čedalje dražji les, ki trpé skor na veke, ki jih je lepo videti in so tako goste, da nobena živina skozi ne more, — zakaj ne bi si jih poprijeli — rečemo — ako nam ne manjka take robe, ako nam jo Stvarnik daje obilo po goščavah rasti in ni drugega treba kakor to, da si jo z umom pode-lamo v plotove!

Koliko dela prizadene navadna suha ograja, in kako draga je bodi-si spletena, ali s plankami, s kolmi, ali z rantami sestavljena. Vsako leto jej je popravljanja treba, na vsake 5—6 let jo ponoviti gré; škodo veliko si tedaj po gozdih in v lesu sami naredimo. Škodo in delo pa si odvrnemo, če si žive plotove sadimo. V 6—10 letih bodo naši kraji vse drugo podobo dobili, če bomo delo že letos začeli in se ne obotavljali. Gotov dobiček je živa ograja pri kmetiji, ako je prav nasajena, in če se jej do prvih šestih let reje po pameti streže. Živa graja je taka dobra reč, da priden gospodar, ki se te resnice prepriča, noč in dan pokoja nima, dokler si je ne zasadi.

Živih mej je več sort. Vse pa prekosí trnov plot. Zato nate gospodarji prav natanjčen poduk o tem, zraven pa tudi nekoliko nauka, kako se sadita smrekov in gabrov plot.

I. Trnov plot.

To živo mejo nam daje medvedova hrušica, medvednik, glog, glogovec, glogje (spitzblättriger Weissdorn, Crataegus monogyna, Jacqu.), črni, na Notranjskem beli trn imenovan. To grmovje včasih zraste drevesu enako, po 20 čevljev in še čez visoko, ima debelo, po pol palca dolgo črnkasto trnje in prav ostro. Perje je špičasto in ima prav globoke zareze. Cvete belo meseca vélikega travna in rožnega cveta. Lepodišeče cvetje je lično in se skupaj v šopkih drži.

*) Ta poduk v slovenskem in nemškem jeziku je izdala kranjska kmetijska družba v 2000 iztisih po spisu J. Skenk-ovem in F. Faberjevem. Bukvicam, ki jih kmetijska družba po sklepu poslednjega občnega zbora kmetiškimi gospodarjem zastonj daje, ki se za-nje oglašijo v družbini pisarnici, so dodane tudi podobe trnovega plota.

Dozorí meseca kimovca, in rodí podolgasto-okroglo sadje, ki je po velikosti srednjemu grahu enako. Ima prav trdorumenkast lés, in se po svoji trdosti drenjevemu ne udá. Prav pogostoma se tega grmovja dobí, posebno v takih gozdih, kjer je zemlja jako peščena. Na Kranjskem ga je na Gorenskem, na Dolenskem in Notranjskem kolikor se ga hoče.

Kako se sadi trnov plot.

Najprvo delo je to, da se tam, kjer ima živ plot zasajen biti, zemlja 1½ do 2 čevlja na globoko, 4 do 6 čevljev na široko prekopá in premeče, to je, popolnoma tako obrne, da zgornja živa prst spodaj, spodnja mrtva prst pa na vrh pride. Kdor hoče spomladi saditi, mora zemljo, kakor je rečeno, v poprejšnji jeseni prekopati in premetati; kdor v jeseni sadi, naj prekoplje in pripravi zemljo tako že poprejšnjo spomlad.

Spomladi — predno sok v lés dohaja — ali pa jeseni, kadar listje odpada, gré plot saditi. Zato vreži najpred po tej poprej prekopani zemlji en čevlj globok, dva čevlja širok žleb (graben); potem si skoplji lepih trnovih sadik, al nikar jim koreninic ne potrgaj in ne poškodovaj, ampak poreži jih ravno, in pusti jim najviše po čevlju dolge štule; kjer nož dela ne stori, mora žaga pomagati; poveži jih v butarice in ovij korenine z mahom. Če je treba sadike daleč prepeljavati, z vodo mah oblijaj, da se korenine ne presušé preveč. Zdaj vtakni nekoliko količkov po sredi skopanega žleba vstric zemlje, prinesi pripravljene sadike, neravno jim koreninice prireži, pa ne krajše, kot po čevlju dolge; vsadi jih po 6 palcev saksebi, to je, 12 sadik na seženj; zasuj jih z dobro prstjo 3 palce na globoko; 3 palce dolga debela pa naj iz zemlje molé. Ako bi se čez en čevlj dolgo deblo pustilo, bi živaki pri vrhu zagnali, pri tleh bi se plot ne zgostil, ter bi drobna žival pri tleh skozi plot hodila.

Dva delavca opravljata klečé to delo. Eden postavlja sadike po sredi skopanega žleba naravnost pri nategnjeni niti; razravnuje korenine, ktere kolesnim špicam enako razprosti; med tem pa, ko pomagavec prstí na korenine nasiplje, giblje drugi sadiko eno za drugo, jo v roki drže tako dolgo, da prst korenine oprime, in sadika sama stoji. Zdaj pa sadnik z obema rokama prst okoli korenin potlači, in pomagavec za njim žleb s prstjo zasiplje.

Ker nikdar enako močnih sadik dobiti ni, zato je vedeti, da se ne smejo samo močna ali pa samo tenka stebela v vrsto staviti, ampak sadnik mora vselej zraven močnega drugo tanše steblo vsaditi. Po sajenju vrsti se mora toliko vode politi, da se vsa prst, s katero je sad zasut, je dobro napije; zavaljo tega se mora za sajeno

vrsto majhen žleb (graben) pustiti, v katerega se voda vlija. Dva pridna delavca po 50 sežnjev na dan lahko nasadita, to se vé, če si vse, kar je k sadilu potreba, pred pripravit.

Ker sèm ter tje ljudje še niso popolnoma prepričani, da je za kmetije koristniše, živino v hlevu rediti, kakor jo na pašo goniti, treba je tedaj vsajeni živi plot pred pašno živino obvarovati, sicer bi bilo prizadevanje zastonj in stroški bi bili zavrženi. Živi plot mora tedaj na taci mestih biti z drugim suhim plotom zastavljen, ki je z leščevjem ali z vrbjem opletan; toda suh plot moraš popred, ko živega saditi začneš, tri čevlje preč od živega postaviti, da mu sence ne dela in da delavec zadosti prostora ima živemu plotu streči; varovalni plot mora toliko visok biti, da živina čez nj ne more mladega sadila objedati. Do 5 ali 6 let mora živ plot tako zavarovan biti. Kadar nasajeni plot 5 čevljev visok izraste, se mora po straneh pristrichi, in ne pripusti, da bi debeleje izrastel kot za pol čevlja; taki plot je močan ko zid; najhujši mraz mu več ne škoduje.

Ako ne bi bilo sadivnega trnja dobiti, morejo se pa sadike iz trnovega semena izrediti. *) Seme se nabira pod trnovim plotom, ki je okoli 8 do 10 let star. V jeseni séj seme na čisto, pol čevlja globoko prekopano leho domá na vrtu. Séj ga v vrste, ki so po pol čevlja saksebi, ali pa sploh tako, da vsako semensko zrnce po 6 palcev prostora dobí.

Sejano seme se mora z lopato ali s kakošno žaganico dobro poteptati; potem pa po vrhu setve drobnega gnoja zavoljo tega potrosi, da se zemlja preveč ne posuši.

Koj spomlad, kadar se zemlja odteče, potresi tanke skozi sito presejane prsti četrt do pol palca na debelo po lehi; osezano leho med letom čisto plévi. Se le drugo spomlad trnovo seme požene in ozelení. Mladim rastlikam daj dve leti rasti; leho pa plevéla čisto drži; glej, da sadú trava ne preraste in ne zaduši. Kadar so trnove šibice kakor prst na roki debele, kdaj so pripravne za presajanje. (Kon. prih.)

Kratek poduk,

kako izrejevati hrastove svilne gosenice, Yama maí imenovane.

(Konec.)

Reja hrastovih sviloprejk domá.

Da se črviči dobro sponašajo, treba je: podnevi in ponoči čistega zraka, svitlobe (solnce), vsaki dan druge vode in družih hrastovih vejic, pridnega škropljenja vejic s čisto vodo, zlasti kadar je vročina velika, in pa velike snažnosti.

Namesti znanih steklenic (flašk) se dajo rabiti tudi tružice, ktere vode ne spuščajo. Zgorej so na eni strani tako narejene, da se voda va-nje vlija, na drugi strani spodej imajo čepek, skozi katerega se voda izpušča. Zgorej je po potrebi ena ali več vrst lukenj, skozi ktere se pokladajo hrastove vejice. Tružice so take, da se v sobi sèm ter tje prenašati dajo; na vrtu pa morajo nepremakljive stati, in stalo se obvarovati tako, da ne lezejo mravlje gori; da pa vrabci in drugi tiči gosenic ne zalezvajo, mora tružica odeta biti z mrežico.

Kadar prekladaš gosenice na frišne veje, ne trgaj jih s silo s suhih vej; kajti če jim poškoduješ nožice,

s katerimi predejo svilo, ne prede gosenica mešičkov (kokonov); zavije se sicer v meh, al ondi večidel pogine.

Reja hrastovih sviloprejk pod prostim nebom.

V vodi sprana in potem osušena jajčica se v gori imenovanem času denejo v majhne lesene škatljice, ktere pa namesti spodnje lesene dilje imajo tanko mrežo kakor za muhe, zgoraj so odprte. V vsako škatljico se dene le toliko jajčic, da gosenice lahko iz škatlje izlezajo. Takih škatelj je treba toliko, da spraviš tista jajčica va-nje, ki si jih namenil za en hrast; vse obesi na vrh drevesa ali okoli vrha.

Pod prostim nebom moraš sviloprejke obvarovati sovražnikov njenih, kateri so mravlje, pajki, roparski kebrji in tiči.

Izberi si hraste srednje velikosti in take, da krog in krog do njih moreš; kadar jim je listje odpadlo, očedi jih suhih vej, mahú in vsega mrčesa, ki se jih drži.

Predno spomlad nastopi in se natora oživi, okoli debla 3 do 4 čevlje od tal oveži 4 palce širok trak iz močnega papirja in ta papir namaži s kolomazom, ka-tranom, tičjim limom ali kako drugo stvarjo, ki se prijema. Vsak dan, po vsakem dežji poglej ta papir, in če je treba, namaži ga iznova. Tisti čas napravi klepetce ali veternece vsake baže, da odpraviš tiče, ki hočejo gnjezda delati na tem hrastu ali bližnjih drevesih.

Ako si hrastovo grmovje izbereš za gosenice, stori v vsem tako, kakor smo pred rekli, in odsekaj mu veje, ki proti zemlji visijo. Ves čas mora trava okoli drevesa pokošena biti.

Kdor ima veliko gosenic pod milim nebom, mora noč in dan človeka za varha postaviti na to mesto.

Ena gosenica potrebuje, dokler se ne zaprede, 160 do 200 hrastovih peres. Da hrast škode ne trpi, daj mu le toliko gosenic, da požró tretji del perja. Gosenica vsako vejo do golega omuli; še le potem leze naprej, večidel navzdol. Kar jo gosenica objedla do konca majnika, spet ozeleni tisto leto; druge veje zelenijo spet le drugo leto.

To so skušnje dozdam učile.

Kako se jajčica dobijo.

Na majhnem hrastiču, kjer se je zapredlo 8 gosenic, sem opazoval, kako so metuljke jajca legle. Metulji so iz mešičkov poredoma izlezli o mraku zvečer; prvo noč in drugi dan do večera so ostali na tistem mestu, drugo noč pa jih ni bilo več. Samo en par se je paril; oplojena ôna pa je zginila, in ni jajc legla. Brž ko ne je vse zletelo v visoko hrastje, kajti spodej ni bilo nikjer ne sledú ne tirú o njih.

To je znamenje, da se bojo jajca tudi vprihodnje dobila le domá v zaprti hiši. Jaz sem skozi 3 leta tako-le ravnal:

V veliki sobi sem lahko leso postavil tako, da se je krog in krog le od oken lahko prišlo. To leso sem z opranim tulom popolnoma omrežil in le eno stran, ki pa se je tudi zapreti dala, odprto pustil. Živi hrastiči v posodah in hrastove veje v kibljah so stali noter v tem omrežji, da je bila podoba gozdiča. Mešički se obesijo v ta hrastov gozdek tako, da metulj, ki izleze, ima pod seboj prostor, da razpne perutnice. Če mešičke (kokone) položiš na tla in se metulj ne more poprijeti kake stvari, da bi gori lezel, se mu perutnice kar pohabijo. Po tej napravi sem dobil zmirom rodovitna jajca; le na to je gledati, da ôn dobi svojo ôno, da jih ponoči nič ne moti, da imajo čist zrak in svetlobo (solnce).

Reja hrastovih sviloprejk zdaj ni težka. Le potem pa, ko se bode te reje veliko pridnih in stanovitnih rok

*) Sploh moramo opomniti, da se iz semena zaredí bolj gotovo lepa in trdna živa meja, kakor iz že odraslega trna, ki se koplje v gozdih ali na pašnikih, ker se mu pri izkopavanji lahko poškodujejo korenine, pa tudi debla; take sadike potem hirajo in konec vzamejo.

ser) sta jako praktična, in pristajala bi po mojih mislih na marsiktero stran tudi našim zemljiščem.

Izmed raznih družih poljskih strojev so opomina vredni: Hohenheimska sejalnica za ogeršico; francoski valjar; Kane-jeva sejalnica za deljo; tri- in štiričlenasti valjar iz železa; Alban-ova široko metavna sejalnica; Hornsby-jeva sejalnica, s katero se seje na brazde. Ta sejalnica (Drillsäemaschine) je najpopolnša izmed vseh, kar sem jih videl. Ima težo okoli 18 centov in velja kakih 300 gld.; dobi se pa tudi, kakor nam je g. profesor pravil, za 200 stotinjakov. Croskill-ijev drobljivec (Pulverisator) je ves iz železa in tehta v svojej pravej podobi 21 centov. Ta velikanski valjar ima 18 koles; vsako kolo se posebej vrti in razdrobi zbog svoje teže in ostrih železnih zobov, tudi najtrjo zemljo v prah.

Nekaj tu omenjenega, posebno za naša zemljišča pristojnega orodja, hočem o svojem času natančneje v „Novicah“ opisati, kakor sem si je namreč po svojej zmožnosti v bilježnico zabilježil.

Pri razstavi v Hicingu smo videli tudi mnoge mlatilnice (Dreschmaschine), ki je soper goni, o katerih se nam vendar ni nič razkazovalo, kajti namenjeni so le za prav velika in nerazkosana posestva, kakor je imajo navadno Angleži, da žito koj na polji izmlatijo. Toda tudi druge manje in bolj praktične domače mlatilnice smo videli.

Pri podučevanju se nam je čestokrat priporočevalo, kako dobro in koristno je, ako se na enem kosu zemlje mnogo vrstno seme seje, ker na tak način se gotovo mnogo in pa različnega sadu pridela. To se ve, da se nam je dal tudi povod, kako se pri tem poslu ravna. Priporočevalo se je nadalje, naj se suha zemlja, brž ko je mogoče, obseje in zarad zraka in gorkote, katerih vsako seme k svojemu kaljenju potrebuje, nikoli pregloboko ne seje. Da pa seme pregloboko pod zemljo ne pride, imamo mnoga pripomočna orodja, kakor: valjar, zavleko (Schleife) in brano. S plugom se seme nikoli uspešno ne zakrije; zarad tega pa imamo dobre in jako pripravne sejalnice (Säemaschinen), ki se v občno rabo čedalje bolj vpeljujejo.

(Dalje prihodnjič.)

Poduk,

kako najboljšo živo mejo zasaditi.

(Dalje.)

Opravila v prvem letu.

V prvem letu ni treba nič družega, kakor sad čisto opléti, in z dvojno-roglato kopačo okopati ga, v suhotnem poletju pa mlado sadilo večkrat škropiti. Ta-le so opravila potem za vsako leto:

Opravila v drugem letu.

Spomlad, predno brst poganja, ali tudi v poprejšnji jeseni po listopadu prireži ali odžagaj vse sadike pre-kasto, od $1\frac{1}{2}$ do 2 palcev od zemlje visoko, tako sicer, da dva popka na stebli ostaneta; iztrebi jim vse mladike, ki bi bile v prvem letu pognale; ne puščaj ga od dveh palcev daljšega stebila iz zemlje, čeravno nobenega popka ali očesa na njem več ni. Kjer odžaguješ, moraš rezi z ostrim nožem gladko pričeliti. Zdaj, ko so sadike vdrugeč podrezane — toda ne više kot dva palca od zemlje — in ko so se že močneje zakoreninile, bojo močno vejnate mladike zagnale. Ko bi se nekatere sadike ne prijele, jih koj poruj, in druge čvrste namesti. Taka na novo posajena stebila moraš ravno tako podrezati in obdelovati, kakor una pri prvem sajenji. V tem letu moraš sadišče nekaterekrat prekupati

in saj enkrat plitvo okopati, skozi in skozi pa plevéla ga čistiti.

Kadar mozeg zastajati začne, to je koj po kresu, preglej vsako sadiko posebej, pusti vsaki sadiki dve najlepši in najravnši mladiki, druge pa, če so jih naredile, pri stebli gladko iztrebi. Glej, da boš izmed najlepših in ravnih vej odbral le take, ktere niso na strani, ampak naravnost za plotovo vrstjo zagnale; zakaj na tem stoji lepota in trdnost plota, da se mladike izprvega lepo zvrsté; zatorej moraš vse postranske in nepotrebne šibince odrezati, ko bi bile še tako ravne in lepe; vsakemu deblu pa le po dvoje pusti, a ne več. Ko bi bila na kakem deblu le ena mladika izrastla, odreži še to gladko do dveh ali treh očes; iz teh bote prihodnjič gotovo dve mladiki pognali.

Opravila v tretjem letu.

Spomladi ali pa še v jeseni poprejšnjega leta prireži med letom zrastle mladike — močneje do 8 palcev — šibkeje do 4 — 6 palcev. Pri tem opraviu glej skrbno na rastljivost vejic. Tukaj velja, kar pri sadnem drevju sploh, namreč: čem močnejša je veja ali mladika, tem manj se je prireže; tanji če je, več je moraš odrezati. Zatoraj bo le-ta do 8 palcev prikrajšana mladika 6 do 8 družih rastlik pognala; una do 4 palcev prirezana bo pa le dvoje ali troje rastlik zagnala, ktere bojo veliko hitreje rastle in unih osmero, če ne že v tem letu, pa saj v drugem gotovo dorastle. To prirezovanje je poglavitno delo, kajti podrezane mladike že v tem letu veliko drugih stranskih vejic zaženejo, s kterimi se prihodnji plot prav gosto strne. Obrezovanje stori, da se deblo močno vkorenini in lepe visoke mladike poganja. Med tem, ko sok oživi, je treba k mladikam, ki krivo ali medlo rastejo, potakniti po dva do treh čevljev visoka količka, na kterih se krivo izraščene veje s privezo poravnati morajo, šibkeje na-nje privezane pa se opirajo; brez tega bi se vse križem skodralo. Prav je, če koj ob sajenju take stebričke v tla zabiješ, in jih s leskovimi palicami ali latami ravno počez polatiš (kakor je v slednjem opraviu 4. leta popisano); potem pa vse krivo izraščene in šibke vejice na-nje privežeš. Zraven tega mora v tem letu sadilo čisto opléti, in saj enkrat plitvo okopano biti.

(Dalje prihodnjič.)

Zdravilska novica.

* Gotovo pomoč, kadar človeka zó b boli, je dr. Blake oznanil v zboru zdravniške družbe v Londonu tako-le: Vzemi galuna (Alaun) v moko zmletega 2 kvintelca in žveplenega êtra (Schwefeläther) 7 kvintelcev. To pomešaj skupaj in to zmes pomoči v osvalček pavole, pa to vloži v votli zob — če je treba večkrat. Ne požiraj pa od tega nič. — Ta zmes pa pomaga le, kadar človeka boli zob, ki je gnjil. Al pa je ta pomoč tudi pri taci bolečinah tako gotova kakor angleški zdravnik trdi, ne bi glave zastavili.

Asekuracijske zadéve.

Royal Insurance Company
v Liverpoolu.

To slavnoznano, pošteno zavarovalno društvo je 7. avgusta letos imelo svoj navadni občni zbor, pred kterega se je položil račun za 1867. leto. More se reči, da je uspeh sijajen, ako se pomisli, da je to leto pogorelo toliko zavarovanih poslopij, da je zavarovalnica

Naposled so se nam še omenila vsa kmetijska poslopja, pri katerih napravah naj bi posnemali praktične Angleže, ki na svoja kmetijska poslopja nikoli toliko kapitala ne obrnejo, kakor je to žalibog pri nas navada, ki se po največ le na to gleda, da se zida prav drago in okusno, in vendar imajo Angleži pri vsem tem vsa svoja prihišna poslopja kmetijskim in gospodarstvenim potrebam veliko priležniša, nego mi. Ne dá se sicer tajiti, da ne bi bila trdna in vkusno napravljena poslopja tudi močna in trpežna, toda za našega kmeta so le vendar predraga. Kolodvori in fabrike so pri nas čestokrat cele palače, pri Angležih pa — proste hiše.

Tudi o delavcih in plačilu, ki jim ga navadno dajemo, o raznih zaprekah in ovirah uspešnega kmetovanja, o kreditnih napravah in posojilnicah, o kapitalu, o zakupnih ali v najem (štant) danih zemljiščih, podučevalo se je marsikaj zanimivega in našemu kmetijstvu v obče jako potrebnega. Navedla so se nam pravila, po katerih naj bi se ravnalo, da bi zemljiški dohodki ostajali jednaki, in se ne bi vsako leto zmanjševali, marveč kaj najbolj zdatno pomnoževali; pravila o različnem ravnanju sè zrnjem, travo itd.

Precej obširen je bil nauk, kako naj se s setvijo najuspešneje preminja, to je, da ne raste na isti njivi vsako leto ravno isti sad, in kako se je treba pri tem poslu ravnati, da nam polje kar največ mogoče dobička donaja. V ta namen se nam je načrtalo mnogo in zelo različnih redov ali potov, po katerih se ravnajo dandanes najspretniji in izurjeni poljedelci. Kmetijski dnevnik, v kterega naj bi si vsaki pridni kmetovalec marljivo zapisaval, koliko in kaj mu vrže vsaktera njiva, kaj in koliko je na leto izkupil in izdal, koliko ima dobitka in koliko zgube, je sklepal nauk o kmetijstvu, iz kterega častiti bralci lahko sodijo, da je bil ta nauk zelo obširen in važen, in da se je v tem kratkem času vendar le mnogo vелеvažnih gospodarsko-kmetijskih mrvic pretresovalo.

B. Rastlinoslovje. Temu nauku so bile odmerjene štiri ure na teden. Obsegal je prve in najpotrebnejše pojme (zapopadke) o rastlinah, oziroma na poljske in domače rastline. Vsi poedini rastlinski deli, od korenine do vrha, so se nam prav natančno razkazovali in marsikterega učitelja je ta nauk jako zanimival. Glavne točke tega nauka so bile: živež, ki ga zahtevajo rastline sploh, posebno pa poljske rastline; — kakošen upliv ima zemlja, voda, zrak, gorkota, svitloba itd. do rastlin in njihovo rast; — v kakošni kemijski zvezi mora biti zemlja, da pospešuje rastlinsko rast; plevel (setaria) in mnoga druga škodljiva zelišča; najnavadnejše žitne bolezni, odkod izvirajo in kako se najlože odvrnejo. Precej obširno in prav natančno se nam je razkladalo navadno snetje (ureda segetum), in pa tako imenovano skrivno snetje (ureda sitophila), ki se čestokrat pri žitu, a posebno pri pšenici nahaja. S plavim vitrijolom se neki oba lahko popolnoma pokončata, toda ta operacija je deloma predraga, deloma pa tudi težko izpeljavna. Rjã, ki se pokaže, kadar žitna stebila in perje nekovе rujave pike dobé, je zelo različna, in mnogo smo slišali od raznih plemen te bolezni, kakor tudi od različnih gob, ki napadajo rastline in je čestokrat popolnoma vničiyo. Za kazalni nauk služile nam so različne rastline in razna semena mnogovrstnih poljskih pridelkov, ki so shranjena v botaničnem kabinetu c. k. politehnike.

Imeli smo tudi demonstracije s povekšavnikom (mikroskopom); v ta namen nam je služil izvrstni März-ov mikroskop, ki vsako stvar 700krat povekšuje in je v Monakovem (München) izdelan. Skoz povekšavnik so nam se razkazovale: povrhnja koža turšičinega perja (to je,

od storža); različna snét; povrhnja čebulina koža; krompirjev močic (Stärkemehl); povrhnja koža od navadnega bégza; poprečna in podolgasta zaréz turšičinega stebila; poprečna in podolgasta zaréz lanene bilke. Močno smo obžalovali vsi, da je bil čas prekratek za izvrstne demonstracije z mikroskopom, kajti, dasiravno smo imeli dva mikroskopa in je nas za eno uro kakih 20 odločenih bilo, vendar se ni mogel nobeden zadostno nagledati krasnih in prečudnih podob, ki je s prostimi očmi nikakor videti ne moremo. Gosp. Haberlandt si je zaslužil občno pohvalo s svojimi govori, s kterimi nam ni le površno pot pokazal, po kterem naj se v rastlinstvu dalje izobražujemo, ampak njegovi govori so segali daleč in globoko v rastlinsko življenje, s čemur nam je hotel gotovo pokazati, da je treba obširnega in globokega znanja za spoznavo rastlinskega življenja in njegovih posamesnih delov. (Dal. prih.)

Poduk,

kako najboljo živo mejo zasaditi.

(Dalje.)

Opravila v četrtem letu.

V tem letu je treba tako ravnati, da se vsajeni plot prihodnjič za trpež, lep in gost zaredi, ker ga boš odsihmal vsako leto tako prepletal, da bo ves popleteni plot 5 čevljev visok zrastel; če bi bilo treba, utegne tudi še kaj viši biti.

Predno ga plesti začneš, poruj količke, na kterih so pred to leto rastlike privezane bile. Zdaj prireži z ostrim nožem vse stranske nepotrebne šibice, ki so iz mladik pognale, od zemlje na kviško tako, da vsaki po 2, 3 do 4 očes ali popkov pustiš. Tako dobiš spodej košate, zgorej pa gladke in ravno izraščene šibe. Potem zabij količe v vrsto sadila po 5 čevljev visoko in po 3 čevlje narazen; na-nje priveži dolge ravne remeljce ali late po čevlju od tal; po teh ravnaj prvo pletenje naravnost, da plot zakrivljen ne bo.

Pletenje opravljata dva delavca; eden pretika rastlike navskriž, pa mora usnjate rokovice imeti; drugi jih z ličjem privezuje na križih in na late tako, da šiba ene sadike s šibo zravske sadike na dve strani pripognjene, razpete, štirivoglata oknica naredite. Če se rastlike na križih s podrezanimi ostanki ali z malimi vejicami trdno ne sprimejo, priveži jih čez križ z ličjem ohlapno; ko bi bile trdno privezane, bi se vóz v rast zajedla, in male mladike bi se do škode potrgale. Le-to prepletanje mora delavec tako ravnati, da on šibo, ki mu je na desni, proti sebi, ki mu je pa na levi, zad za seboj naskriž potegne. Tako mora opletanje vsako leto skozi in skozi storjeno biti, dokler ni plot 5 čevljev visok, kakor mora biti. Tiste rastlike, ki se v pletenju v križih ravno ne udajo, nategni na počez narejene late, in priveži jih, tako se bojo udale. Kadar je zgornji križ sam za-se ali pa na lato privezan, prireži zopet vse vejice, ki so pred letom pognale, pusti pa močnim po čevlju, šibkim po 6 do 10 palcev dolge rogovilice ali štemeljne; prireži jih pa nad popki, ki so ravno po plotovi vrsti obrnjeni, kjer bojo iz njih nove mladike za prihodnjo povikšanje plota zagnale.

S tem je za leto in dan vse opravljeno. Na obéh straneh podrezani mladi plot je zdaj 16 do 20 palcev visok. Ne pozabi tudi v tem letu sadila čisto opleti in rahlo ga okopati.

Opravila v petem letu.

Na spomlad ali še prejšnjo jesen začni v drugo prepletati; priveži drugo vrsto ravnih palic ali lat 1 čevelj vrh prvih; prireži vse na novo pognane mladike

do dveh, treh in štirih popkov ali očes tako, da poslednje okó pri rezi podolgoma po palicah kaže; iztrebi vse postranske nepotrebne rastlike; poglej in priveži jih ravno tako, kakor prejšnje leto. Spletana oknica so zdaj že 28 do 32 palcev od tal visoka.

Plotovo sadilo moraš tudi čisto opléti in okopati. Ko bi plot čvrsto ne rastel, bilo bi to znamenje, da je v slabo prst vsajen. Temu se kmalu pomaga: potrosi sad pozno v jeseni z gnojem, da čez zimo leži, prihodnjo spomlad pa gnoj z zemljo zagrebi, samo to varuj, da ga preblizo debela ali do koreninic ne pripraviš.

Opravila v šestem letu.

Le-te že precej visoke sadike poženejo med letom postranskih vejic brez števila, katerih vseh z nožem porazati mogoče ni; zatorej si je treba take škarje napraviti, ž njimi vse stranske šibice do dveh ali treh palcev od srede plota merivši postrici, samo letni poganjki naj do storjenega letošnjega opletanja ostanejo. Potem, kadar je sadilo po obeh stranéh ravno pristriženo, se plot zopet za eno stopinjo po čevlju više v križe poplete; zdaj prve rastlike na remeljne priveži in jim letne poganjke prireži; tako delaj tudi za naprej, dokler ti bo plot dosti visok.

Kdor bi hotel le 4 čevlje visok plot izrediti, more tudi v tem letu prepletanje dokončati, če se mu prve rastlike zadosti dolge in močne zdijo. Če se plot v rasti kje kaj vlekne ali zbunká, se morajo tam trdni koli zabiti in na-nje plot naravno nategniti.

Kako gré dalje trnovemu plotu streči?

Kadar je plot do pripravne visokosti dorastel, ga moraš vsako leto dvakrat lično in čedno pristriči, namreč: spomlad, predno je sočen, in poleti, kadar se sok ustavi, to je: en teden pred kresom — in en teden po kresu. To delo gré urno spod rok; priden delavec pristriže na dan sto sežnjev podolgoma po obeh stranéh plota. Gledati je zdaj pri obrezovanju prav tako kakor od začetka, da se mu na stranéh širje razrašati ne dá kakor do pol čevlja; tako bo plot prav lep in silno gost.

(Konec prihodnjič.)

O novem redu dedovanja med kmeti.

Sporočilo našim kmetiškim gospodarjem.

Spisal dr. Bučar.

(Konec.)

Da pa dosežemo zaželeni vspeh, treba, da vsak zapusti poslednjo voljo veljavno. Že gori omenjeni 727. §. obč. drž. zakonika kaže, da pri sporočevanju zadnje volje ni ravno malo puntov ali toček, na ktere mora sporočevalec paziti, ako hoče, da se mu testament ali saj nekaj testamenta ne ovrže. Vrh tega pa imamo še toliko družih postavnih razločkov, varstev, ukazov, na primer, zastran telesnih in dušnih zmožnosti sporočevalca, zastran prič, lastnosti ustmenih ali pisanih testamentov, zastran pravic zakonskih itd., da se mora po vsi pravici spoznati in reči, da nobeden si ne more biti gotov, da je oporoko storil veljavno, ako je ni delal po svetu človeka, pravde ali pravnih postav dobro učenega. Zato, prijatelji! ne zaupajte vsacemu pisarju; gola pisarija ni družega, ko delo dninarja ali žurnadnika; ne hodite k kovačiču, temuč k kovaču!

Še drugi pomoček imamo, s katerim gospodar more opraviti, da se mu premoženje proti volji ne trga, namreč izročilno pismo, ki ga živi oče dá ali sinu ali hčeri, ali zetu ali drugemu. V tacih pogodbah prejemniku premoženja ukazuje oče, da mora dajati sta-

rišem živež, otrokom dedšine ali parte, da mora dolgove plačevati itd., kakor je sploh znano.

Toda ne morem hvaliti tacega početja. Molčimo od velicnih stroškov, posebno od obilnih procentov (ali desetega denarja), ki deželo grozovito razdevajo, ki se morajo pogostoma plačevati od celega premoženja, naj bo zadolženo ali ne, od vžitkov in dedšin. Ali še hujše so druge napake, ko mora, na primer, mladi gospodar iti na vojsko; ko umrje, pride zopet drug gospodar v hišo; ko mladi ne morejo ali nočejo dajati starišem vžitka ali bratom in sestram dedšin; ko nastajajo pravde, hudi prepiri, celó tepeži v družini. Kaj je temu poglavitni vzrok? Le to, da se je v družini spreobrnil božji in natorni red, očetu — glavarju družine — je čast in moč odvzeta, ali prav za prav, sam jo je bil tje vrgel; namesti očeta in matere v hiši gospodujeta sin in nevesta; stari, ki bi imel biti gospodar, postane hlapec, pokoren hlapec, in otrok, kateri bi imel vbógati, postane gospodar staremu. Nikakor ni mogoče, da bi se takóšen narobe prevrnjen hišen red dobro obnašal.

Al takih napak v naši deželi tudi celó treba ni. Prosim Vas, slovenski možaki! potrudite se, da to stvar nekoliko preduhtate.

Predložim Vam nasvèt, toda ne silim ga Vam. Je-li bi ne mogli mi živeti, kakor živijo naši bližnji bratje Hrvatje? Oče je hišni gospodar, dokler živi; modro in lahko vlada med svojimi, naj si bodi družina, kolikoršna hoče, ker vsa oblast je v njegovi roki, srce mu je polno ljubezni do hiše in družine in vsi podložni spoštujejo gazdo. Sinovi se ženijo v hiši očetovski, ako jim ne kaže rajši drugam iti; neveste prinašajo doto v hišo, ki se jim tukaj tudi zagotovi ali intabulira. Slednjič oče, čegar je vedno premoženje lastno, ga po oporoki zapusti starejšemu sinu, ali komur koli ga on dati za boljše spozná. Tako nimajo delati ne izročilnih pisem, ne odveč plačevati procentov, ne tožiti, ne pravdati se, — hiša pa vedno ostane častitljiva in močna. Se vé, da pri vsem tem bi ne smelo biti kakoršne sile, — vsak gospodar stori, kakor mu drago.

Tako, mislim, bi se v naših družinah živelo natorno, premoženja pa bi se ohranila, in zapahnjene bi bile duri neizrekljivo slabim nasledkom nove postave, ktera nam žuga malo po malo razdrobiti vse kmetije, ter s tem v nič spraviti domovino.

Kaj pa je storiti, če vendar kmet umrje in ne zapusti veljavne oporoke?

Tedaj se morajo njegovi nasledniki med seboj složno porazumeti, da po njihovem dogovoru sodnija ali notár, pri katerem se obravnava zapuščine spisuje, spozná celo kmetijo samo enemu dediču (za kterebo menda natorno najugodniše postaviti starejšega), drugim pa da se odločijo primerne dedšine v denarji. Vsakemu, ki ima pri obravnavi opraviti, vsacemu dediču, jerofu, vsacemu sodnijskemu uradniku in notarju pa je sveta dolžnost, da pripomore, kolikor je moč, da se med dediči sklene dobrovoljna pogodba taka, da pride kmetija ranjcega enemu samemu dediču cela v last in le ta izplačuje dedšine vsem drugim.

Ako bi se taka poravnava nikakor ne mógla doseči, je po sedanji postavi sodnik prisiljen, da kmetijo razkositi mora. Tacih delitev pa nas Bog varuj!

Iz deželnih zborov.

O zadevah naših občin.

Letošnji deželni zbor kranjski je vzel v prevdarek tudi to: ali je bolje, da so občine (soseske) majhne ali velike, in pa to: ali ne bi kazalo, da tudi pri nas na Kranjskem kakor tudi po nekterih družih deželah bi se ustanovile še take vélike občine, ki obsegajo

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljanepo pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 16. decembra 1868. ~

Gospodarske stvari.

Poduk,

kako najboljšo živo mejo zasaditi.

(Konec.)

II. Smrekov plot.

Smrekova živa meja ni sicer tako dobra kakor trnova, vendar je tudi dobra, pa saj boljša kakor gabrova.

Kjer hočeš zasaditi smrekov plot, izkopaj zemljo v ravni vrsti 1 čevlj globoko, 8 palcev pa na široko; v tako izkopani graben vsuj rahle zemlje nazaj, da va-njo posadiš po 8 palcev narazen dve- do triletnih smrečic, ki si jih v drevesnici nalašč za to izredil.

Dokler smrečice ne dorastejo potrebne velikosti, zavaruj smrekov plot z lesenimi plankami ali s kakimi pletenicami.

Kadar izkopuješ smrekove sadike za plot, varuj, da koreninice ne potrgaš ali sicer ne poškoduješ, sicer 2, 3 ali 4 leta ne bo nič s takim plotom, ali ti pa celó pod zlo pojde.

Presajaj smrečice pozno v jeseni ali pa zgodaj spomladi, dokler se sok ne sprehaja v drevju. Predno pa jih vsadiš v zemljo, pomoči korenine v vodi z ilovico pomešani, kajti potem se zemlja koreninice bolje prime in vlaga (mokrota) se jim pridrží. Tudi jih ne vsadi globokeje v zemljo, kakor so poprej v zemlji bile; ni dobro, ako so pregloboko zakopane v zemljo.

Nikoli izvenjenih in v senci izrastlih smrečic ne rabi za živo mejo, kajti tako zamorjene sadike hirajo in vsahnejo, kadar pridejo pod prosto nebo in na solnce.

Ko so smrekove sadike tako visoke izrastle, kakor ima plot biti, poreži že vlesenéle mladike s škarkami ali pa jih z mečem posekaj; to pa moraš storiti vsako leto v jeseni, sicer spodnje stranske veje vsahnejo, in to ti naredí grdo mejo.

Pri nas se vidi več tacihih grdihi smrekovih plotov in to le zato, ker jih še le čez več let porežejo, ko so bile zgornje mladike že en palec ali dva palca debele pa en seženj ali več sežnjev visoke.

Smrekova živa meja, dobro gleštana, trpi 50 let in še dalje; živina se je ne dotakne kakor gabrove, in gospodar dobiva še stelje, kadar jo obrezuje.

III. Gabrov plot.

Gabra je skor povsod dokaj; lahko se ga tedaj dobí za živo mejo.

Ako hočeš iz gabra brž mejo imeti, moraš za to mlada in ravna po pol palca ali cel palec debela debela izbrati in jih v jeseni ali spomladi skrbno izkopati, da ne poškoduješ korenin. Deblo se potem v visokosti, kakor ima plot biti, pošev z ostrim nožem zgoraj po-

reže. Če izkopanih sadik ne posadiš brž v mejo, vtakni jih v vlažno zemljo, da ne vsahnejo drobne koreninice.

Kjer pa delaš mejo, izkopaj zemljo tako, da narediš graben 2 čevlja širok in 1 čevlj globok, in po vrsti posadi tū gabre in sicer po pol čevlja ali 8 palcev saksebi — in en palec ali k večjemu 2 palca globokeje, kakor so popred v zemlji rastli; z zemljo, ki si jo iz grabna na stran zmetal, pokrij najpoprej korenine prav skrbno, potem graben zasuj in zemljo z nogami nekoliko poteptaj. Potem se sadike v sredi na tanek kol privežejo, pa tako, da se enmalo mahú vmes vtakne, kjer se gaber na kol priveže, da se ne otiši. To dá plotu moč in veter ne more šibiti gaberčkov. Čez 2 leti lahko kole odstraniš, kajti gabri so že tako močni, da ne potrebujejo kolov.

Vsako leto v jeseni se mora plot obrezati; kdor tega ne storí, ne dobí lepe in dobre žive meje.

Ako si gospodar gabrov plot hoče iz semena izrediti, mora seme v posebno grêdo vsejati, in kadar so sadike en čevlj visoke izrastle, naj se presadé v graben tako napravljen, kakor smo ravnokar rekli. Obrezuje se pa tako narejeni plot še le potem, ko je izrastel tako visok, kakor ga gospodar hoče imeti; do tega časa pa potrebuje tudi plank, ki ga varujejo.

Iz semena zasajeni plot je zato boljši, ker se veje že brž pri tleh gosto zarastejo; tudi je tak plot bolj trpežen.

Ker po gabrovem zlasti mladem listju živina rada sega, tedaj na tacihih krajih, kjer se živina mimononi, ne naredi gabrovega plota; tū je trnov ali pa smrekov plot na pravem mestu.

Veliki zbor kmetijske družbe

v Ljubljani 24. novembra t. l.

(Dalje.)

V obravnavi zarad denarja, ktereja je c. k. ministerstvo kmetijstva dalo družbi v podpóro kmetijstva, izrekuje vitez Gutmansthal željo, naj bi se vseh 400 gold. obrnilo trtnicam (Rebschule). Gosp. Dežman želi, naj bi se ministerstvo prosilo tudi podpore za planinsko gospodarstvo. Vitez Gutmansthal, dr. Jan. Bleiweis, dr. Orel in L. Dimic se skladajo s tem nasvetom, gosp. Dimec pa dodaja, da bi tū kaj malega ne doseglo namena. — Po glasovanji so bili vsi odborovi predlogi sprejeti z dodatkom, naj se ozir jemlje tudi na ravnokar izrečene nasvete.

Tajnik dr. J. Bleiweis bere potem slovenski pisano sporočilo dr. Coste o kmetijskem shodu na Dunaji od 9. do 14. nov. l. l., pri kterem sta dr. Etbin Costa in Jož. Seunig zastopala naše društvo. „Novice“ so že v 48. listu prinesle celo to sporočilo. — Dr. Orel poprime po prebranem sporočilu besedo, i, nanašaje